

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת נח תשפ"ו

העלון השבועי

מאמר השבוע

מלאך לכתחילה – מלאך בדיעבד

כדי להיות מוצלח אמתי צריך לקבל מאה אחוז, ולא להסתפק בציון הגבוה ביותר בכיתה. לכן, אמנם אנו כמלאכים ביחס לעולם, אך אסור לנו ליהנות מציון של שישים וחמש, משום שכולם קבלו ארבעים. עלינו לשאוף לקבל ציון של מאה. עלינו להיות הטובים האמתיים. להיות מלאכים של לכתחילה: שלמים באמת ולא באופן יחסי. נוסף לומר, שהסתכלות זו מצאנו בדברי חז"ל על נח. נאמר: "נח איש צדיק תמים הָיָה בְּדֹרֹתָיו". פירש רש"י: "צדיק בדורותיו" - יש מרבנותו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי - הנה, אברהם אבינו חי בדור אנשי סדום ועמורה, שהיו רעים וחטאים מאוד לה. כאשר ביקש הקב"ה לאבדם, אברהם עמד וביקש עליהם רחמים, ואילו נח לא עשה זאת. היה לו לבקש על דורו רחמים ולא ביקש. על כן, זה שנאמר על נח שהיה צדיק בדורותיו אינו שבח אלא תוכחה, שכל צדקותו הייתה רק יחסית לדורו, אבל לעומת אברהם אבינו הוא אינו נחשב בהתבוננות נוספת בדברי חז"ל אלו, נשים לב ששתי הדעות מסכימות על כך שנה יכול היה להיות צדיק יותר. אך ההבדל הוא, שהדעה הראשונה שדורשת לשבח, מביטה על המציאות העכשווית - נח היה ביחס לדורו צדיק. אף על פי שאילו היה בדורו של אברהם במצב הזה לא היה נחשב כלום, מכל מקום 'היום' מוגיעה לו מחמאה, 'היום' הוא הכי טוב.

ואילו הדעה שדורשת לגנאי מביטה על נח ביחס לאמת. כיוון שהיה בכוחו של נח להיות צדיק יותר, כמו שיכול היה להיות אילו היה בדורו של אברהם, שאז היה נעשה צדיק יותר, יש עליו עדיין תביעה. ואין לשבח אותו. אדם שלא מיעה את כל כוחותיו זהו גנאי אין מגיע לו שבח, למרות כל התירושים שברשותו.

על כן נסכים כי ראוי להיות 'מלאך לכתחילה', ולכן גם אנו צריכים לשמוע דברי מוסר וחיווק על אף שאנו הטובים ביותר.

אחר הדברים האלה נוכל להוסיף פרפרת מתוקה על דברי חז"ל המתייחסים לנח. נשאל, מדוע יש מי שדן את נח לגנאי כאשר אפשר לדון אותו לשבח, הרי חז"ל מלמדים אותנו תדיר כי עלינו לדון את האדם לכף זכות, ובמיוחד שהתורה מציינת במפורש שנה איש צדיק תמים?

אלא נוכל לכאר דבר נפלא, שיסייע בידנו לצעוד מעלה בעבודת ה'.

הנה, בגמרא (סנהדרין קח.) מוזכר שהדעה הדורשת לשבח, היא מדברי ריש לקיש, ואילו הדעה הדורשת לגנאי, אלו דברי רב - ר' יוחנן.

נתון זה מלמדנו דבר גדול ומיוחד, מה הביא את כל אחד לומר את דבריו.

הנה, ר' יוחנן מעת היותו צעיר בימים היה צדיק גדול, (בגמ' יומא פב: בטרם נולד, אמר עליו רבי את הפסוק: "בטרם אצרך בבטן ידעתיו") וכאשר גדל ודאי שהיה טוב יותר מאחרים.

מעתה, בכדי שיהיה לר' יוחנן את הדחף לעלות עוד כלפי מעלה, היה אסור לו להביט בדור השנייה "אני טוב יותר מכולם, הוה שבח עבורי". אילו היה חושב כך לא היה מתקדם. לכן דרש מעצמו תמיד "אני טוב, אבל אני צריך להיות עוד יותר טוב! אם אני טוב רק באופן יחסי, הוה גנאי".

אם כן, הדרשה לגנאי שדרש על נח, הייתה לתועלת עצומה בכדי להצליח בעבודת ה' שלו. הדרשה שדרש את נח לגנאי היא בכדי להתעלות עוד יותר. אסור להיות צדיק ביחס אל אנשים אחרים, אלא צריך להיות צדיק מוחלט ביחס אל האמת. לעומתו, חייו של ריש לקיש לא היו תמיד 'זוהרים' ברוחניות, שהרי כידוע, היה ראש השודדים (רש"י בבא מציעא פד. ד"ה רבי קרו לי.) אלא שבעקבות ר' יוחנן זכה לחזור

מתוך דברי החיווק הנאמרים לרוב בחצרות בית ה':

"רבותי וחביבי הקרים, אנו צריכים לומר היטב: כוחו ועוצמתו של עם ישראל מונח רק בשמירת התורה והמצוות. עשו וישמעאל הם אלו שקבלו את הסמינים ואת הידיים. ישמעאל - "ידו בכל יד כל בו". עשו - "על הרבך תחיד". אנו בני יעקב. הכוח שלנו - כפה. הנביא ישעיה ממשיל את עם ישראל לתולעת באומרו: "אַל תִּירָא תִּלְשֶׁת יַעֲקֹב". תולעת היא יצור קטן, חלש ורך, אך יש כפיח כוח גדול - היא יכולה להכות כפיח עץ ארו גדול וחזק, פעולה שקשה לעשות בחרב ובדדים.

התורה שלנו היא הנותנת לנו כוח להצליח בכל מלחמה. כשהקול קול יעקב אין הדיים יד עשו. כשיש סכנה, כל אחד מוכן את הנשק שברשותו. הנשק האמיתי שלנו הוא תרי"ג המצוות. כשאנו שלמים במצוות אוי המילים שאנו משגרים פוגעים בדיוק במטרה. ההיילים שלנו בבחינת המישה רודפים מאה, ומאה - רבבה. אנו נהנים בתלמוד התורה, בגמילות הסדים, בכבוד הורים ובאהבת הוות. רק כשתחזקו במצוות אלו יפלו אויבינו תחתנו, נחיש גאולתנו, וכן דוד יבוא וינאלנו!"

לא מעט אנו שומעים דברי חיווק והתעוררות שכאלו בחלל בתי המדרש אשר ממלאים אותו בני תורה מובהקים: אכן, אלו דברים מעוררים!

אמנם לא מעט יכולה לעלות ולצוץ בתוכנו שאלה מתבקשת וגדרשת: ברור הדבר ללא כל ספק שצריך להתחזק בתורה ולהשתדל לעשות עוד ועוד מעשים טובים. ברם, מי שצריך באמת להשתפר הם אלו שאינם עושים כלום. אלו ברחובות, שרחוקים לגמרי מתורת ישראל. הם אלו שמחזקים את הסיטרא אחרא וגורמים לנוקים בעולם, אותם צריך לעורר. להם צריך לומר דברי חיווק כדי שישפרו את המעשים והמידות. אם כן, דברי ההתעוררות והחיווק הו מושלמים יותר, אילו היו נאמרים בחוצות העיר בין היושבי קרנות, ולא בהיכל הישיבה ובבתי הכנסת לציבור שמושדלל במיטב כוחו לעשות את רצונו ה'.

אכן, נוכל להסכים עם מחשבה זו. אמנם, על אף הזכות הגדולה שיש לכל יהודי שומר תורה ומצוות בקיום תכלית החיים, עדיין אין אחד שהוא בעל פטור מהתחזקות בעבודת ה'. נפרט מעט. הנה, אין כל ספק שכל יהודי שתורתו אומנתו ולכל הפחות קובע עיתים לתורה ומשאו ומתנו באמונה, היו בחינת 'מלאך' והוא מן נמנה על יחיד הסגולה מיושבי תבל, המקיימים את העולם כולו. אולם, יש לדעת שיש שני סוגי מלאכים: א. 'מלאך לכתחילה' ב. 'מלאך בדיעבד'.

נבאר, הנה, ביד האדם שתי דרכים למדוד את עצמו ואת טיב מעשיו: (עין מכתב מאליהו חלק ב' עמ' 74. ראש השנה ב' ימים, יום א' דינא קשיא - מודדים את האדם ביחס אל עצמו, יום ב' דינא רפאי - מודדים את האדם כמה תורם לתכלית הבריאה בכללותו).

א: ביחס לאמת המוחלטת, לשלמות האמתית.

ב: ביחס לזולת.

הנה, אנו בחרנו לתת לעצמנו אישור שאנו מן 'המלאכים', מפני שהציבור הכללי מעט ישראל הנמצא סביבנו ושאר יושבי תבל הם הרבה פחות טובים ממנו. במבט שכזה אנו מודדים עצמנו בדרך השנייה. מדרדנו את עצמנו ביחס לזולת, ונחמה שכזו, אינה נחמה של אמת מוחלטת.

נשאל: תלמיד שהוציא במבחן ציון של שישים וחמש, כאשר שאר חבריו קיבלו ציון איבעים, האם ראוי לו לרקוד ולשמח?

הנה, מצד אחד הוא קיבל את הציון הגבוה ביותר בכיתה, אך מצד שני בושח וחרפה, שישים וחמש? ודאי שעליו עוד להשתפר - להקשיב בשיעורים, ולחזור למבחן ברצינות. אילו יטפח לעצמו על השכם ויגיד שהוא התלמיד המצטיין הרי שהוא חוגג בגן עדן של שוטים.

המשך בעמ' 3

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

שאלה

האם יש לברך ברכה ראשונה על גלידה שהובאה אחר הסעודה קודם ברכת המזון. וכן מי שברך ברכת הגפן על היין ואחר ששתה מן היין הביאו לפניו גלידה האם יש לו לברך עליה ברכה ראשונה.

תשובה

ידוע שמשקין הבאים בתוך הסעודה אין לברך עליהם. וכמו שכתב שולחן ערוך או"ח סימן קעד סעיף ז וז"ל: אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתיה. ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו. אבל מים או שאר משקים לא חשיבי, ואינם טעונים ברכה. ואפילו אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיק לו המים, נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא, ופת פוטרם. ויש אומרים לברך על המים שבסעודה. ויש מחמירין עוד לברך עליהם בכל פעם, דסתמא נמלך הוא בכל פעם. והרצוה להסתלק מן הספק, ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו. הגה: והמנהג כסברא הראשונה.

ויש לדון אם הגלידה חשובה כמשקה היות שהיא באה ממשקה שנקרש ואין אוכלים ממנה אלא מעט מעט וממשה אותה בפיו מעט עד שיחא נימוח, או שיש להחשיב אותה כאוכל מאחר וסוף סוף הוא קרוש לפניו.

ובשו"ת שבט הלוי חלק א סימן רה (בהערות לשו"ע סימן קעד) כתב בפשיטות דמיני מתיקה כגון גלידה או שוקולד פשיטא דאין דינם כמשקין וצריך לברך עליהם לפנייהם והרבה טועים בזה. (ובהלכה ברורה חלק ט עמוד קצד הביא עוד שכן כתב בשו"ת אבן ישראל חלק ט סימן ה אות ב, ולא מצאתי שם שכתב כן, ואולי הוא במקום אחר)

ובספר אור לציון חלק ב (פרק יב אות יב) כתב לחלק בין גלידה העשויה מחלב, שדינה כאוכל, לבין גלידה העשויה ממשקה קפוא שאין לברך עליה, וזאת על פי דברי הרמב"ם בפרק ט מהלכות טומאת אוכלין הלכה א שכתב שהשמן או הדבש שנטמאו ואח"כ קרשו ואח"כ נימוחו, הרי הן ראשון לטומאה לעולם, מפני שהן כמשקין, ואע"פ שקפאו אחר שנטמאו. ובהלכה ב כתב הרוטב והגריסין והחלב שקרשו הרי הן כאוכלין וצריכין מוחשבה. ומוכח שחלב שקרש דינו כאוכל, ושאר משקין שקרשו דינם כמשקה. ולכן גלידה (וה"ה ארטיק) שאינה עשויה מחלב אין לברך עליה בסעודה דדינה כמשקין, וגלידה העשויה מחלב, או שיש בה עוד חומרים שהם אוכל גמור כמו אותן גלילות שמקציפים לתוכן ביצים דינם כמאכל. ע"ש.

וזאת ועוד הרי כתב בשולחן ערוך סימן קסח סעיף ח דאותן לחמניות שבליילתן רכה ודקים מאד אם אוכלן בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפנייהם ולא לאחריהם. וביאר המגן אברהם סקכ"א שאין אוכלים אותן לשובע אלא לתענוג להקל מכובד המאכל. וכתב עוד בסוף סקכ"ב דדבר שבא לקינוח כגון עוגות דקות או מיני מתיקה צריך ברכה ואין הפת פוטרן ע"ש. וא"כ הוא הדין לענין הגלידה שלא באה אלא לקינוח סעודה לתענוג בעלמא ולהקל מכובד המאכל יש לברך עליה.

וכ"כ בספר ברכת ה חלק ג עמוד שסז הערה 269 דדברים שדרך בני אדם לאוכלם להנאה ותענוג ולא למזון ושובע כגון פירות יבשים, מיני מתיקה, גלידה, פיצוחים. אינם נפטרים בברכת המוציא וטעונים ברכה לפנייהם.

המשן בעמ' 3

תשלום תרומה בשווה כסף במקום כסף

שאלה: ראובן תרם בימים נוראים לבית הכנסת סכום מצטבר של 5300 ₪ [שזה כולל פתיחת ההיכל של הפרנסה בר"ה, וכן פתיחת ההיכל בערב יוה"כ, וכן הפטרת יונה, ברכת השנה, ועלויות לו ולחתניו וכו'], מכיון שראובן חשדן מטבעו והוא לא סומך על גבאי בית הכנסת איך הוא ינהל את התרומות ולא יזהר מטרה הכסף ילקח הוא החליט לפרוע את נדריו במתן חפצים לבית הכנסת, כגון ספרים או רהיטים, כמובן שגבאי בית הכנסת מעדיף לקבל מעות הן להוצאות השוטפות והן להוצאות אחרות, אך ראובן מתעקש לשלם בשווה כסף, הם פנו לרב בית הכנסת ושאלו אותו מה לעשות? מה רב בית הכנסת אמור לענות לגבאי ולראובן התורם?

תשובה: ראובן לא יכול לפרוע את נדריו ותרומותיו בקניית חפצים /רהיטים אלא בתשלום כספי בלבד, ואם יש לו חשד שהגבאי לא מתנהל בצורה תקינה אזי יגיע להסדר עם הנהלת בית הכנסת ולומר להם שהוא מוכן לקנות את הדברים החסרים לבית הכנסת כגון סידורים / ריהוט / מזגן חדש וכדו'.

נימוקים: לפני שאנמק אקדים הקדמה קצרה. מכירת עלויות וכיבודים, המכונה "מכירת מצוות", נזכרת לראשונה באשכנז לפני כשמונה מאות שנה, מנהג זה תועד מאז רבות באשכנז, במזרח אירופה ובמערבה, בצפון אפריקה, בארץ ישראל בארצות אגן הים התיכון, בארצות המזרח ובתימן. בדרך כלל כללה המכירה עלויות לתורה וכיבודים הקשורים לספר התורה, כגון הוצאת הספר והכנסתו הגבהה וגלילה, וכן כיבודים הקשורים לאחזקת בית הכנסת, כגון אספקת יין לקידוש ולהבדלה ואספקת שמן למאור. את מכירת המצוות ניהל על פי רוב הגבאי או שמש בית הכנסת, מכירות אלו התנהלו בדרך כלל לפני הוצאת ספר התורה, בדרך של מכירה פומבית ("הכרזה") למעלה במחיר, הכספים ממכירת המצוות שימשו לאחת או ליותר מן המטרות הבאות: (א) צדקה, (ב) צרכים שונים של הקהילה, (ג) אחזקת בית הכנסת. לעתים יועדו כספי המכירה לצרכים מוגדרים. כאמור, לצד המעלות של מכירת המצוות, היא עוררה גם שאלות ובעיות חברתיות, הלכתיות ומשפטיות, עצם תוקפה ההלכתי-משפטי של המכירה לא היה פשוט מצד דיני הקניין, שכן, לפי ההלכה כדי לקנות נכס נחוץ מלבד גמירות דעת של המוכר והקונה, מעשה פיזי מסוים, "מעשה קניין",

וזאת ועוד, לפי דיני הקניין אי אפשר לקנות נכס עתידי ("דבר שלא בא לעולם"), והזכות לקיים מצווה היא זכות עתידית. כמו כן, אי אפשר לקנות נכס שאינו מוחשי ו"מצווה" הנקנית בבית הכנסת אינה דבר מוחשי אלא זכות של הקונה לביצוע פעולה (המוגדרת "דבר שאין בו ממש") או זכות להחליט מי יבצע אותה (שאפשר להגדירה "טובת הנאה"). בעיה נוספת היא, שאי אפשר לקנות באמצעות דיבור בלבד.

הסברים שונים הוצעו כבסיס לתוקף ההלכתי-משפטי של מכירת מצוות וניתן לחלקם לשלוש קבוצות: (א) קניין (ב) התחייבות (ג) בסיס משפטי אחר.

לפי ההסבר הראשון (קבוצה א) מכירת מצוות היא עסקה קניינית של ממש. את הצורך במעשה קניין יישבו בעלי גישה זו בשתי דרכים: (1) יש מעשה קניין מכוח "מנהג המדינה" ו"קניין סייטומתא", הקניין הנהוג, כי כך נהגו לקנות מצוות. (2) כאשר קהל או שותפים מקנים אין צורך במעשה קניין.

לפי ההסבר השני (קבוצה ב) מדובר בהתחייבות ולא בקניין. גם בקרב הנוקטים שיטה זו נחלקו הדעות בטיבה של ההתחייבות: (1) התחייבות שדינה כנדר או כהקדש, כיוון שכספי המכירה מיועדים בדרך כלל לצדקה, וצדקה דינה כנדר וכהקדש, יש התחייבות חד-צדדית של הקונה בדיבורו לשלם בעבור הכיבוד, בתנאי שיעניקו לו אותו. יש אומרים שיש גם התחייבות נגדית של הציבור להעניק לקונה את הכיבוד. (2) התחייבות הדדית רגילה בדיבור. כל צד יכול

המשן בעמ' 4

בתשובה וללמוד תורה. אילו ריש לקיש היה מביט על עצמו כר' יוחנן רבו, היה נכנס לעצבות. "כמה אני רחוק ממה שהייתי יכול להיות באמת". היה עליו לבכות על כל הזמן שחלף מבלי שעסק בתורה ובעבודת ה'. לכן, בכדי להתעלות ולשמוע על השמחה, היה עליו להתבונן תמיד מהיכן הגיע ומה דרגתו היום. בכך שחשב מה היה קורה אילו היה נשאר עם חבריו השוודים בעבר, קיבל כח להמשיך בדרך בהווה. הדרגה הרוחנית שהגיע אליה ביחס לחבריו הינה שבח גדול, למרות הזמן שחלף בחייו ללא תלמוד תורה. לכן הדרשה 'לשבח' על נח הייתה לו לתועלת. גם את כיום יכולים להשתמש בשתי דרשות אלו, בכדי לסייע בידנו להתקדם בעבודת ה'. שתי הדרכות שהזכרנו הינן הכרחיות ונצרכות. נהג בחכמה ונבחר בכל עת בדרך המתאימה ביותר. לפעמים אדם מדוכדך ואומר לעצמו: "לא עשיתי היום כלום. לא התפללתי ככוונה, לא למדתי". באמצעות מחשבות אלו הוא עומד להיכנס לביץ' העצבות. כאן עליו לעורר את עצמו לדרוש את נח לשבח. עליו לחשוב: "רגע, יש לי זכות בכלל שוננסתי לבית הכנסת. יש אנשים שלא זוכים אף לזה, על כן, אפילו שחלמתי בתפילה, ברוך ה', היום, אני הרבה יותר טוב מאחרים". לעומת זאת בימים טובים יותר, כשהוא מרוצה מעצמו ודורש לבקש הנחות - פחות לדקדק במצוות ובמעשים טובים, וחושב: "אני עייף, אתמול עשיתי די והותר, היום אין לי כח להתאמץ בקיום המצוות, גם כך אני טוב יותר מהרבה אנשים". ברגעים אלו עליו לראות מול עיניו סימן אזהרה בולט, לנער את מחשבותיו ולהובילם בדרך הראשונה 'לדרוש את נח לגנאי'. הלו, התעורר! כמה אתה מתפאר? הרי ביחס לאמת המוחלטת יש לך הרבה מה לשפר, מה לך נדרם, קום, תתחיל לעבוד". אכן, בכל זמן, לכל אדם יש עוד הרבה מקום להתקדם ולהשתפר - יהי רצון שנוזכר למצות את המוחות הנמצאים בנו בעבודת ה', אמן!

ובספר הלכה ברורה חלק ט (עמוד קצט) כתב דאין נפ"מ כלל אם הגלידה דינה כמשקה או כאוכל דאפילו אם נאמר דינה כמשקה גמור יש לברך עליה בתוך הסעודה שהרי מה שאין מברכין על המשקה באמצע הסעודה הוא משום שהן באים מחמת הסעודה לסייע למאכל ולשרותו במעיו, משא"כ כשאוכל גלידה בסעודה בודאי שאין כוונתו בזה לסייע למאכל, וכל כוונתו לשם תענוג.

וסיים שם שישאל בזה את פי אאמו"ר מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל ואמר לו שכן נכון להורות לברך על גלידה בתוך הסעודה, "ושכן הוא נוהג בעצמו הלכה למעשה" והעיד שכן ראהו שנהג כן כמה פעמים בעצמו, ובירך על הגלידה בסוף הסעודה, מלבד בשבת שהניח את הגלידה לאחר ברכת המזון, ואמר שהוא מחמת שהיין של הקידוש פוטר משקין שבסעודה, ובהו את"ל שהגלידה נחשבת למשקה כבר נפטרה בברכת היין, ומחמת ספק זה, בשבת עדיף להניחה לאחר ברכת המזון. וכתב עוד שכן שמע מפי הגאון חכם שלום הכהן זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, שהדבר פשוט שיש לברך על הגלידה בסעודה.

והנה בענין מה שהעיד כן בשם אביו, ראיתי לאחיו הראש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א בילקוט יוסף ברכות (סימן קעז הערה י הוצאה ישנה) שהעיד בשם אביו אחרת ושהורה לו דלכתחילה לא יביאו הגלידה באמצע הסעודה ועדיף יותר להניחה לאחר ברכת המזון. והוסיף, שאם בכל זאת אוכל הגלידה באמצע הסעודה, לא יברך על הגלידה.

הרי לנו ב' עדויות שונות ממרן זצ"ל, ואפשר שמתחילה היה סבור כך ואח"כ שינה דעתו. (ומכאן יש לכל בר דעת להבין, אודות איזה מעט ספרים אשר נדפסו בדורינו ויש בהם מקבץ פסקי הלכות מרב גדול אשר נאספו ונקבצו מתלמידיו ושומעיו לקחו ונלקטו מעט מעט מכל תלמיד או שומע שמועה עד אשר נקבצו ובאו לספר הלכה. וברור שאין לסמוך על זה והלחשיב את הדברים שכך דעתו ממש של אותו החכם שכתבו משמו, כי אין הדברים מדויקים תמיד, וגם יתכן שהיו נכונים לאותה השעה, או לאותו השואל בלבד, או שהחכם חזר אחר זמן לעיין בזה ושינה דעתו, או שהשומע כלל לא הבין דברי החכם, ועוד כהנה וכהנה. וכוונתי בזה בעיקר על הספר אור לציון (חלק ב ואילך) אשר ישנם שמעמידים את דברי הספר כבר פלוגתא יסודי של מרן זצ"ל ומחשיבים את הדברים כאילו נאמרו ממש מפי חכם בן ציון זצ"ל וברור שהדברים לקוחים מתלמידיו (לאו דווקא תלמידיו ממש שלמדו אצלו בישיבה, אלא תלמידים שבאו לשיעוריו בהלכה חוץ לישיבה, ולא למדו ממנו כלל וכלל דרך ושיטת הלימוד והעיון, ומחשיבים עצמם לתלמידיו המובהקים, וביודעי קאמינא) וישנם ששמעו להיפך ויתכן כי גם חלק מהדברים לא הובנו כראוי, או שהיו נכונים לאותה השעה, או שאחר כך כשחזר לעיין בדברים הסיק אחרת, ולכן האף כי ראוי מאוד מאוד לכל תלמיד חכם ובר דעת ללמוד ולהחכים מאותם הספרים, מ"מ צריך התבוננות יתירה עד היכן ועל מה לסמוך אליבא דהלכתא).

ואכן ראיתי בשו"ת יביע אומר חלק ה סימן יח סוף אות ט שכתב בנידון שם זו"ל: ומכללם של דברים למדנו שהשוותה מרן חס ע"י כף, אינו מברך בנ"ר, הואיל ושהה בשתייתו יותר מכדי שיעור שתיית רביעית. והוא הדין לאוכל גלידה קרה על ידי כפית שדינו כשותה משקים. הואיל ואינו לועס את הגלידה בדרך אוכלים. ומכיון שעל כרחו הוא שוהה יותר מכדי שתיית רביעית אינו מברך ברכה אחרונה. ובגליון (הודפס בהוצאה החדשה הערה 10 והוא מכת"ל קודשו של מרן זצ"ל בעצמו) כתב, שיש נפקא מינה בכל זה אם אוכל הגלידה בסעודה דאם נידון כמשקין אין לברך עליה, ודו"ק. וסב"ל. ע"כ.

והנה מש"כ בהלכה ברורה שכן שמע מפי חכם שלום הכהן זצ"ל כן ראיתי בספר שארית יוסף חלק ג (להרב יצחק יוסף) בסימן קעז שהביא מכתב ששלח אליו חכם שלום הכהן זצ"ל שאין ספק שהגלידה נאכלת לקינוח ולא בתורת משקה ושיש לברך עליה בסעודה. ומה שפטרו מלברך על שתיה באמצע הסעודה הוא משום שהשתיה באה לצורך האכילה, להעביר המאכל.

והרהמ"ח השיבו דהנה יש פלוגתא בענין שתיית הקפה בסעודה, דדעת החיי אדם ((כלל מג סימן יא) שיש לברך עליו הואיל וכוונתו לעכל ואינו מתכוון לשתותו להעביר הצימאון. אולם במסגרת השולחן העיד שהמנהג שלא לברך על הקפה. וכ"כ בכף החיים (קעד אות מ) דאין נוהגים לברך על הקפה בסעודה. וכ"כ עוד אחרונים, ע"כ.

וא"כ כשם שאין לברך על הקפה אף שאין ברור אם נועד הוא להעביר הצימא או להעביר טעם האכילה, ואף שיותר נראה שאינו בא להעביר הצימא, מ"מ מחמת הספק אין אנו מברכים על הקפה, כך אין לברך על הגלידה באמצע הסעודה דסוף סוף היא חשובה כמשקה, ואטו מי שאכל ושתה דין, ובסוף הסעודה לוקח לקינוח משקה עם קרח הנקרא ברד ושותה ממנו קימעה קימעה, וכי יברך עליו שהכל, זה ודאי אינו דסוף סוף נהגו הכל שלא לברך על משקה בתוך הסעודה וכמו שהעיד על המנהג הרשב"א ז"ל. וע"ש שכן דעת הרב באר משה, ושכ"כ בספר מעשה ניסים כדורי (בגלידה חלבית) וכ"כ בשו"ת קנין תורה בהלכה חלק ג סימן צא, וחלק ד סימן יט.

וכעת ראיתי בילקוט יוסף החדש ברכות חלק ב שראה בגליון הספר קנין תורה שאצל מרן זצ"ל שכתב: וכן העליתי בתשובה שאין לברך עליה בסוף הסעודה קודם ברכת המזון. ע"כ.

הלכה למסקנה

לכתחלה אין ראוי לאכול גלידה בתוך הסעודה ויש להניחה לאחר ברכת המזון. ואם בכל אופן ממנה בסעודה לא יברך עליה וסב"ל. ומי ששתה יין וברך הגפן ורוצה לאכול גלידה ג"כ לא יברך עליה, דאם דינה כמשקין אפשר שנפטרה בברכת הגפן

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

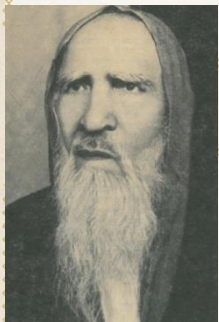
לחזור בו ממנה, אך כבכל התחייבות אחרת החוזר בו ייחשב "מחוסר אמנה" (3) התחייבות הדדית רגילה שנעשה עליה מעשה הקניין הנהוג (קניין סיטומתא) כדי לחזקה, ולכן הצדדים אינם יכולים לחזור בהם. שני ההסברים האחרונים (קבוצה ג) הם מבנים משפטיים אחרים, שמכוחם זוכה הקונה במצווה: (1) שכירות פועלים - קונה המצווה שוכר את הציבור כדי להעניק לו כיבוד. (2) שליחות - קונה המצווה הופך את השמש/גבאי, המכריז על המצוות, לשלוחו.

ולנידוד מצאנו בהלכה חילוק בין מי שפורע את חובו, לבין מי שמשלם נזקין. מזיק יכול לפרוע את חובו לניזק גם בתשלום 'שווה כסף' שדינו ככסף (חו"מ סימן תיט סעיף א) אך למשל מעביד אינו יכול לפרוע את שכר הפועל בשווה כסף. עליו למכור את מטלטליו, כדי שיוכל לפרוע את השכירות במעות דוקא (חו"מ סימן שלו סעיף ב). בטעם הדבר שמעביד אינו יכול לשלם בשווה כסף ביאר רש"י (בב"מ קיח. ד"ה אין שומעין) וז"ל: "ואע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב מאי דאתני בהדיה משמע". פירוש הדבר שבשכירות פועל נאמר לא תלין 'שכרו', דמשמע השכר שהתנה עמו דהיינו מעות, (ועיין טעם אחר ברשב"א שם, ובפתחי תשובה סימן שלו סק"א), גם אדם שלוהו כסף מחברו חייב לפרוע את חובו בכסף דווקא (חו"מ סימן קא סעיף א) הסיבה לכך, שחייב להחזיר על אותה הדרך בה קיבל מהמלווה שנתן לו מעות. [אגב אורחא יוער שבפוסקים דנו אם חובה זו מדאורייתא (נתיבות סימן קז סק"ד) או מדרבנן (קצות סימן קא סק"ה וסימן קז סק"ג ונחל יצחק סימן ק"א)]. אך בשונה משכר הפועל, במידה ואין ללווה מעות, אינו חייב למכור כדי להביא מעות למלווה. גם המלווה הבין והסכים כשהלווה את מעותיו, שאם ללווה לא יהיו מעות ברשותו, הוא יפרע את חובו בשווה כסף (סמ"ע סימן קא סק"א).

מצאנו מחלוקת בפוסקים אם דין זה אמור דווקא בלווה מעות, מה שאין כן כאשר חייב כסף למוכר לו בהקפה, אזי חייב לפרוע במעות דווקא, או שדין חוב בהקפה שווה להלוואה ויכול לפרוע בשווה כסף כשאין לו מעות. שיטת מרן השו"ע (סימן קא סעיף ו') שבמוכר בהקפה חייב הלוקח למכור את מטלטליו או קרקעותיו כדי להמציא מעות למוכר. המוכר מוכר על דעת שיקבל מעות דוקא בעבור מקחו. אחרים נחלקו עליו וסבירא להו שדין הלוואה ומכירה בהקפה שווה, ויכול הלוקח לשלם בשווה כסף אם לו מעות (תומים שם סק"ה). אלא אם כן התנו במפורש שהפירעון יהיה במעות דווקא, שאז חייב למכור כדי שיהיו לו מעות.

ומעתה בנדוד"ד מי שקונה 'עליה' או פתיחת היכל לפרנסה וכו' תמורת סכום כסף שנודר לטובת בית הכנסת, לכאורה דינו שווה להנ"ל ואינו יכול לפרוע בשווה כסף אם יש מעות באמתחתו [במאמר זה אני לא דן אם קניית עליה הוא ענין מקח וממכר או נדר לצדקה, ויעיין בזה בשו"ת פנים מאירות (אייזנשטאט, ח"ב סימן כה)]. אך שונה הדבר במי שנודר לצדקה ב'מי שבירך' לאחר עליה שקיבל, שאז אין דינו כלקוח. לכאורה דינו כבכל נדר, שהולכים אחר לשון בני אדם וההבנה הפשוטה של כל האנשים (שו"ע יו"ד סימן ריז סעיף א). על כן, נראה שהבנת בני אדם במי שנודר ב'מי שבירך' שיפרע במעות דוקא ואינו יכול לפרוע בשווה כסף.

בברכה יגאל אלון ס"ט.

שרי המאה ה-17

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי מכלוף פדידה

ניצוצי אורה בשבילי חיינו והנהגותיו בקדוש של האי חסידא קדישא ופרישא רבי מכלוף פדידה זצוק"ל

הרב מכלוף פדידה זצ"ל. נולד בשנת תר"ן לאביו רבי אברהם, במחוז תאפילאלת שבמרוקו. שם גדל ונתעלה בשיבת 'אביר יעקב' בראשותו של מרן עט"ר רבי דוד אביחצירא הי"ד זיע"א. כפי שכותב בתחילת ספרו 'כתם פז': ברוך ה' אשר יעצני להיות מחובשי בית המדרש של אדמ"ר עט"ר המלך דוד אביחצירא זל"ה.

מבין המשפחות החשובות באזור תאפילאלת נמנית משפחת פדידה, ראש המשפחה הלא הוא רבי מכלוף פדידה היה בקשרי ידידות עם מרן רבי יעקב אביחצירא ובנו הגה"ק רבי אהרן.

לרבי מכלוף (הגדול) היו ששה בנים: ר' יצחק, ר' יעקב, ר' משה, ר' דוד ור' אליהו. ושתי בנות. רבי משה ורבי דוד נישאו לבני משפחת אביחצירא: רבי משה נשא לאשה את מרת אלאל רחל ע"ה בתו של הגה"ק רבי יצחק אביחצירא בן זקוניו של מרן רבי יעקב. רבי דוד נשא לאשה את מרת פריחא ע"ה בתה של אסתר אדהאן (ל'אלא סתי') אף היא בתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זיע"א. כמו כן אחיהם רבי יצחק פדידה המכונה 'בא חאקי בן ננה', היה מורו ורבו של סידנא בבא סאלי זיע"א בילדותו עד הגיעו לגיל שבע עשרה (ס' הסבא קדישא, עמ' כ"ב).

וכן סיפר הגאון רבי מייסד פדידה שליט"א (נכד רבינו, משגיח בשיבת תפארת הלוי הידועה לתפארה בירושלים) וז"ל: "פעם באתי לסידנא בבא סאלי זיע"א בשנת תשנ"ב", "הוא קם ממנוחה קצרה בבכיה גדולה. שאלתי אותו למה הוא בוכה? במר אמר לי, קודם כל עדיין לא בא משיח, וזו כבר סיבה לבכות. דבר שני, שמונה עשרה חיילים יהודיים נהרגו היום, דם ישראל נשפך עדיין כמים, איך לא אבכה?" באותה פגישה אמר לי בבא סאלי שמשפחת פדידה הם יראי השם משורשים, זה היה ביטוי שיצא מפיו הקדוש. (ולאפוקי מהני רבנן בדורנו שמתפארים בכך שהמלחמה לא שיתנה אצלם מאומה ואין להם שום ענין במה שקורה מחוץ לתיבת הנוחות שלהם וד"ל).

וכן כותב הגאון רבי מכלוף אביחצירא זצ"ל (בהקדמה לס' קהלת יעקב) וז"ל: כיון שראינו הצרות נתרבו ונאספנו באסיפה אחת ללימודים, והיינו לומדים בוי"ג תלמידים עם הרב מו"ר רבי משה אתונג'מן ז"ל, והתלמידים הם הר' ישראל אביחצירא, ואני ע"ה החו"מ, והשלישי הרב מסעוד הכהן ז"ל שחיבר פרחי כהונה, והרביעי הרב מכלוף פדידה ז"ל שגם הוא חיבר איזה חיבור על הפרשיות וכו'. והיינו לומדים גפ"ת וכן היה דרך לימודנו, הר' ישראל היה מסדר הגיוסא ואח"כ מתחיל לפרש בלא ראייה בפרש"י ז"ל, וכשמתחיל לפרש כל מי שהיה יודע איזה דבר היה אומר וכו', איך שיהיה היינו אדוקים מאוד בלימוד שמהבוקר אחר תפילת שחרית וטעימת איזה דבר היינו מתחילים בלימוד עד שעה שלוש.

את המשיכה לעולם הסוד גילה רבי מכלוף בגיל צעיר, מילדותו בלט בשקידה. וכן סיפר נכדו רבי מאיר פדידה שליט"א (רב ומו"ץ ברכסים) כפי אשר שמע מאביו רבי דוד: ערב אחד מצא סבא ספר קבלה ישן, מצא בו עניין והחל להגות בו, לומד לראשונה על עשר ספירות ועל צינורות השפע. בחינות של אלוקות בעולם ועל שמות הקדוש. איננו יודעים איזה ספר זה היה, אבל למחרת בבוקר התעורר וראה אפלה סביבו, וימש חושך. בבהלה קרא לאמו והסיקה שדבר מה קרה לעיניו, מוטב יישאר בבית להשגחה. בינתיים מתחיל בשיבה השיעור של עשרת ראשנו. הוא סוקר את התלמידים ומכלוף חסר. היכן הוא, החברים לא יודעים, היום לא הגיע. רבי דוד מחיך ולא אומר דבר. לאחר השיעור צועד רבי דוד לבית של סבא ומבקר את תלמידו. 'אמור לי', הוא שואל אותו, 'אולי אתמול עיינת בספר פלוני?' כן, הוא עיין וראה, וכנס לפרדס ועוד לא יצא בשלום. רבי דוד ביקש ממנו הבטחה ששוב לא יעיין בספרי קבלה עד שימלא כרסו בש"ס ופוסקים, ורק אז יתב ליה ידיה ואוקמיה, העמידו על רגליו ושלם.

רבי מכלוף שימש כחבר בבית הדין יחד עם הגה"ק סידנא בבא סאלי זיע"א וכן עם הגה"ק סידנא בבא מאיר זיע"א. וכפי שהובא בס' מאור ישראל (עמ' קמז), ע"ש שהובאו צילומים מפסקי דינים שונים בכת"י.

עלייתו לארץ ישראל

בשנת תשט"ז עלה לארץ הקודש וקבע את מושבו בעיר חיפה עד יומו האחרון. בגורלו של רבי מכלוף נפלה 'מגילת אסתר' ממורו ורבו עט"ר רבי דוד הי"ד, ככל הנראה ירושה מאביו רבי מסעוד ומזקנו מרן האביר יעקב. עדיין היא ספונה בגני הנכדים. הגה"צ רבי דוד יהודיף זצ"ל פגש פעם בנכדו רבי מיכאל פדידה שליט"א וסיפר לו כיצד חמיו סידנא בבא סאלי התעניין לדעת היכן היא המגילה של אחיו הגדול רבי דוד הי"ד. אמרתי לו, כנראה היא נמצאת בחיפה, נחה דעתו.

ספרו הקדוש 'כתם פז'

שנת תשכ"א כשלוש שנים קודם פטירתו, הוציא לאור את ספרו הקדוש 'כתם פז'. הספר מכיל דרושים נחמדים וחיידושים יקרים למתן תורה, לשבת זכור, לשבת הגדול, לשבת תשובה ודרוש להספד, ובסופו שירים, פיוטים, בקשות וקניות. ראש כתם פז וסופו שירים נאים המסולאים בפז ויקרים מפנינים. הטעם לקריאת שם הספר 'כתם פז' ביאר בהקדמה לספרו: וקראתי שם הספר כתם פז לשני טעמים, אחד שעולה מספרם מכלוף בן לאברהם פדידה ז"ל תנצב"ה [נראה שכוונתו לגימ' קטנה, שכן יוצא בסה"כ מאה כמנין האותיות כ"פ], טעם שני שהם "ת' כתר תורה מ'דרשים פ'סוקים ז'מירות ושירים ובקשות על מעלת הצדיקים זל"ה".

את הספר עיטר בהסמכה ידידו מנוער רבי יצחק אביחצירא (בבא חאקי) אשר הפליג בשבחו וז"ל: "היות ואני מכיר את הרב מקטנותו שגדלו יחד וכו', ותמיד היה רק בן ארבע אמות של הלכה בלבד, ולא דן ממנו ולא עסק בענייני העולם הזה ולא במסחר, רק בסחורה של תורה קיים לעצמו והניח כל אומנותיו, ולא למד אלא תורה כמו שאמר התנא וכו', ואני הצעיר שבידעו ומכירו קאמינא שהיה תמיד תלמודו ביד יומם וליילה לא זז ממשנתו, ועסק רק במילי דקדושה צרכי ציבור ותינוקות של בית רבן, והייתה כוונתו הצויה שלא הכניס עצמו בהבלי העולם הזה וחפצו ורצונו דווקא בתורת ה' וכו', שהרב הנ"ל ראוי והגון הוא לכל דבר שבקדושה, וקיים שבקדושה איש תם יושב אהלים מנוערו עד היום הזה ועד בכלל".

רבינו נתבקש לשיבה של מעלה, ביום שני ד' אדר תשכ"ד, ומונוחתו כבוד בבית העלמין הישן בעיה"ק טבריה.

להתחיל מבראשית

החגים מאחורינו, ואיתם ימים עמוסים, מרגשים, מלאים בטוב. ניקינו, רחצנו, בישלנו, חיבקנו, התפללנו, בכינו, הודינו – ועכשיו, כשנכנסת תקופת החורף, משהו בתוכנו נרגע. אבל דווקא מתוך השקט הזה נולדת ההתחלה החדשה. כי לא משנה כמה פעמים כבר "התחלנו" – תמיד יש מקום לעוד התחלה. להתחיל שוב, לא מאפס, אלא מהניסיון, מהתובנות, מהכוחות שכבר גילינו בעצמנו. להתחיל שוב, עם לב יותר שקט, ועם אמון מחודש בעצמנו ובדרך. יש משהו מאוד סמלי בעונה הזו. הטבע עצמו מאט את הקצב, העלים נושרים, והאדמה נראית רדומה – אבל מתחת לפני השטח מתרחש תהליך של התחדשות. וכך גם אנחנו – לכאורה שגרה, לכאורה "חוזרים למסלול", אבל בפנים מתחילה צמיחה שקטה, עדינה, אמיתית.

תשובת הימים

יש ימים שהולכים לנו בקלות – הכל זורם, הכל מסתדר. ויש ימים אחרים, שהכול מרגיש מאמץ. הימים האלה מזמינים אותנו לשוב – לשוב אל הנקודה הפנימית שבנו – אל האור שלנו, אל מתנתנו לעולם. לחזור ללב, למקום הפשוט שבו אני יודעת מה אני רוצה, ואיך לעשות יותר טוב בתוכי ולסביבתי. תשובת הימים – לדעת לראות בכל יום הזדמנות להתחיל מחדש לא משנה מה היה עד עכשיו. לתת לעצמי מילה טובה במקום ביקורת. לחזק את עצמי ואת ילדי. ולחיות ביותר שלום עם מי שאני על אף שיש בי חסרונות ומגבלות – כולנו נבראנו חסרים. אנחנו רק מתקדמים לעבר התיקון והחיבור, כשכל אחד מאיתנו צריך, וזקוק לאחר. כך ה' ברא את העולם – מושתת על יסוד של חסד "עולם חסד ייבנה". לבחור עשייה קטנה שמאפשרת לי, גם אם זה רק לשתות קפה בשקט בבוקר לפני שהבית מתעורר. המהלך הזה לא מתרחש ביום אחד – אבל בסוף הוא קורה ובבנה מהרגעים הקטנים שבהם אני מתחייבת ברצינות לשלווה שלי,

להבנת השלם שבי, לשמחה שבי. ברגעים שאני דווקא מוותרת על לטרופ את העולם – וחיה את הרגע הזה ביתר שאת. זה לא שינוי דרמטי, אלא שינוי גישה. וזו כבר התחלה.

להאמין בתשובה

הבסיס לכל תהליך, הוא ההבנה שלפני שנברא העולם, נבראה התשובה. התשובה היא חלק, היכולת לתקן והיא ביחד עם היכולת לטעות. פשוט אין דרך אחרת. כדי שתהיה תשובה – צריך אמונה. לא אמונה חיצונית בלבד, אלא אמונה עמוקה בעצמנו, ביכולת להשתנות, להשתפר, להתחזק. אנחנו רגילות לראות את עצמנו דרך העבר: "ניסיתי וזה לא הצליח", "אני לא עקבית", "אני לא מצליחה להתמיד".

אבל אמונה אמיתית היא להפסיק לשפוט את העבר ולתת לעצמנו אשראי של סבלנות. הרי כל שינוי מתחיל מנקודת החלטה אחת קטנה:

להאמין שהפעם אני יכולה אחרת.

כשאני מאמינה בעצמי, אני נותנת מקום גם לקצב שלי, גם לנפילות, גם לאנושיות. וזה, בסופו של דבר, מה שמאפשר לי באמת לקום שוב.

להיות בשמחה

שמחה היא לא תוצאה – היא בחירה. ולא תמיד היא קלה. אבל דווקא בתוך השגרה, בתוך האפור והעייפות, השמחה יכולה להפוך לדלק הפנימי שלנו. שמחה של ידיעה – שאני בדרך, שאני עושה, שאני משתדלת, אני ב"ה מתקדמת. שמחה לא באה כשאני מחכה שמשהו יקרה, אלא כשאני מחליטה לראות את הטוב במה שכבר יש. לפעמים מספיק להרים את הראש ולשים לב –

לילד שמחייך, לשיחה טובה, לשקט של הבוקר.

השמחה נמצאת סביבנו, רק צריך לפתוח את העיניים אליה.

העיקר העשייה

כמה פעמים אמרנו לעצמנו "ממחר אתחיל", "כשתהיה לי אנרגיה", "כשיהיה לי זמן?" אבל הסוד הוא פשוט: אין זמן מושלם. הרגע הזה – עכשיו – הוא המקום שבו הכול קורה. עשייה קטנה, אפילו אחת ביום, בונה מומנטום.

היא שוברת את הדממה, את הפחד, את הדחיינות.

לא חייבת להיות עשייה גדולה – לפעמים זה רק להרים טלפון, לכתוב שורה, לשתף מישהי במחשבה. לעשות משהו קטן שדחיתי כבר תקופה.

העשייה היא הוכחה לעצמנו שאנחנו חיות, נושמות, מתקדמות.

ואז, לאט לאט, נבנית בתוכנו תחושת הצלחה שקטה.

זו לא דרמה – זו התמדה.

וזו הדרך האמיתית ליצור שינוי שמחזיק מעמד.

להעז להתחיל

ההתחלה תמיד מפחידה – גם אם זו כבר לא הפעם הראשונה.

אבל יש קסם בהתחלה.

זו נקודת מפגש בין פחד לתקווה, בין ספק לאמונה.

וכשאני בוחרת להתחיל, אני אומרת לעצמי – אני לא מחכה שהכול יהיה מושלם.

אני מתחילה עם מה שיש.

עם הכלים שברשותי, עם הידע שצברתי, עם הלב שלי.

הקב"ה מסייע ומוליך את מי שבוחר, שצועד, שמעיד. צעד אחד בכל פעם – תנועה היא סימן החיים.

וזה בדיוק מה שצריך – צעד אחד, ועוד אחד, ועוד אחד.

לסיום – לא לפחד כלל

בסוף הכול חוזר לדבר אחד – אמונה.

לא לפחד מהכישלון, לא לפחד מהעבר, לא לפחד מהשקט.

כי מי שבאמת בוחרת להתחיל מחדש, מגלה שבתוך הפחד מסתתר הכוח.

אז השנה, החורף הזה, ההתחלה הזו –

הם ההזדמנות שלך לגלות את עצמך שוב. להחזיק בלב את האמונה, בשתי הידיים את העשייה,

ולהתחיל – שוב, אחרת, טוב יותר.

מאחלת לך טובות, ברכות וישועות גדולות, ושיהיו כל ההתחלות שלך מלאות באור, חום, ואהבה אמיתית לדרך.

בברכת שבת שלום ומבורך!

ליאורה דהן – מנטורית לליווי נשים וקבוצות, למינוף אתגרים בחיים.

050-410-3-421

dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים